

KRIEVIJA

ES un Krievijas attiecības ir saspringtas kopš 2014. gada sakarā ar Krievijas īstenoto nelikumīgo Krimas aneksiju, atbalstu separātistiem Austrumukrainā, kaimiņattiecību politiku, destabilizēšanas un iejaukšanās kampaņām un valstī notiekošiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Pēc tam, kad 2022. gada 24. februārī Krievija sāka neprovocēto, nepamatoto un nelikumīgo agresijas karu pret Ukrainu, tika apturēta tā politiskā, kultūras un zinātnes sadarbība, kas vēl bija saglabājusies.

JURIDISKAIS PAMATS

- [Līguma par Eiropas Savienību](#) V sadaļa: "Ārējā darbība";
- [Līguma par Eiropas Savienības darbību](#) 206. un 207. pants (tirdzniecība) un 216.–219. pants (starptautiski nolīgumi);
- partnerības un sadarbības nolīgums (PSN) (divpusējās attiecības).

ES UN KRIEVIJAS ATTIECĪBAS

Līdz Maidana kustības protestiem Ukrainā 2013. gada novembrī ES un Krievija veidoja stratēģisku partnerību (2010. gadā saktā "Partnerība modernizācijai") un risināja sarunas par jaunu nolīgumu 2008. gadā saktās sadarbības padziļināšanai, kas cita starpā aptvēra tādas jomas kā tirdzniecība, ekonomika, enerģētika, klimata pārmaiņas, pētniecība, izglītība, kultūra un drošība, tostarp terorisma apkarošana, kodolieroču neizplatīšana un Tuvo Austrumu konflikta atrisināšana. ES stingri atbalstīja Krievijas pievienošanos Pasaules Tirdzniecības organizācijai (PTO) (pabeigta 2012. gadā). Krievijas nelikumīgā Krimas aneksija 2014. gada martā, liecības, ka Krievija atbalsta nemiernieku kaujiniekus Austrumukrainā, un tās centieni traucēt piekļuvi Azovas jūrai lika sākt plašu ES politikas pārskatīšana attiecībā pret Krieviju.

Kopš 2014. gada marta ES – tāpat kā ASV, Kanāda, Austrālija un citas rietumvalstis – ir pakāpeniski noteikusi ierobežojošus pasākumus attiecībā pret Krieviju. Sākotnēji 2014. gada ES sankcijas pret Krieviju ietvēra individuālus ierobežojošus pasākumus, piemēram, aktīvu iesaldēšanu un vīzu izsniegšanas aizliegumus, kas bija vērsti pret Krievijas eliti, separātistiem Ukrainā un ar viņiem saistītajām organizācijām, un diplomātiskās sankcijas, kas ietvēra ES un Krievijas samitu un sarunu par jauno ES un Krievijas sadarbības nolīgumu oficiālu apturēšanu, kā arī Krievijas izslēgšanu no G8 valstu vidus. Vēlāk sekoja plašākas ekonomiskās sankcijas pret Krieviju – sākumā tās izpaudās kā ierobežojumi tirdzniecībai ar Krimu, bet vēlāk kā sankcijas veselām nozarēm, kas saistītas ar ieroču tirdzniecību, enerģētiku un finansiālo sadarbību ar Krieviju. Reaģējot uz to, Krievija 2014. gada augustā pieņēma [pretsankcijas](#), nosakot aizliegumu daudziem ES lauksaimniecības produktiem (tās skāra 43 % no visa ES lauksaimniecības pārtikas eksporta uz Krieviju un 4,2 % no visa ES lauksaimniecības pārtikas eksporta pasaulē 2013. gadā). Neraugoties uz sankcijām un pretsankcijām, ES joprojām bija Krievijas lielākais tirdzniecības partneris, savukārt Krievija bija piektais lielākais ES tirdzniecības partneris līdz 2021. gadam.

Turklāt ES atkārtoti izvērtēja attiecības ar Krieviju, izmantojot 2016. gada ES globālās drošības stratēģiju, kurā tās definētas kā "būtisks stratēģisks izaicinājums". 2016. gada martā Padome noteica piecus galvenos principus, kas piemērojami ES attiecībām ar Krieviju: 1) Minskas vienošanos par Austrumukrainas konfliktu īstenošana kā galvenais priekšnoteikums jebkādām būtiskām izmaiņām ES nostājā attiecībā pret Krieviju; 2) attiecību stiprināšana ar ES austrumu partnervalstīm un citām kaimiņvalstīm, tostarp Vidusāzijas valstīm; 3) ES izturēspējas stiprināšana (piem., energoapgādes drošība, pretošanās hibrīddraudiem vai stratēģiskā komunikācija); 4) selektīva iesaistīšanās ar Krieviju jautājumos, kuros ES ir ieinteresēta; 5) nepieciešamība uzturēt cilvēku savstarpējos kontaktus un atbalstīt Krievijas pilsonisko sabiedrību.

Kopš 2022. gada 24. februāra, kad Krievijas Federācija sāka nelikumīgo, neprovocēto un nepamatoto militāro agresiju pret Ukrainu, Krievija tiek uzskatīta par agresoru pret Ukrainu un ES ir pārorientējusi savu stratēģiju attiecībā pret Krievijas Federāciju.

2022. gada martā ES pieņēma [Stratēģisko kompasu drošībai un aizsardzībai](#), atzīstot, ka Krievija rada "ilgtermiņa un tiešus draudus Eiropas drošībai", tādējādi iezīmējot būtiskas pārmaiņas ES un Krievijas attiecībās kopš 2016. gada. Šīs pieejas pamatā bija 2022. gada jūnijā pieņemtā NATO stratēģiskā koncepcija, kurā noteikts, ka "Krievijas Federācija ir visnozīmīgākais un tiešākais drauds sabiedroto drošībai un mieram un stabilitātei eiroatlantiskajā zonā".

Līdz ar to kopš 2022. gada ES pieeja attiecībā pret Krieviju vadās no šādiem pamatprincipiem: 1) Krievija ir jāizolē starptautiskā mērogā, un tai jāpiemēro sankcijas, lai nepieļautu, ka tā veic karadarbību; 2) starptautiskajai sabiedrībai ir jānodrošina pārskatatbildība, saucot pie atbildības Krieviju, individuālus vainīgos un līdzdalībniekus par starptautisko tiesību pārkāpumiem un kara noziegumiem, kas pastrādāti Ukrainā; 3) ir jāatbalsta ES kaimiņvalstis, tostarp izmantojot ES paplašināšanās politiku, un partneriem visā pasaulē jāpalīdz novērst sekas, ko radījis Krievijas agresijas karš pret Ukrainu; 4) būtu jāatbalsta cieša sadarbība ar NATO un partneriem visā pasaulē, lai aizsargātu uz noteikumiem balstītu starptautisko kārtību; 5) ir jāuzlabo ES noturība, jo īpaši energoapgādes drošības un kritiskās infrastruktūras jomā, un jānovērš Krievijas kiberdraudi un hibrīddraudi, manipulēšana ar informāciju un iejaukšanās; 6) ir jāatbalsta pilsoniskā sabiedrība, cilvēktiesību aizstāvji un neatkarīgie mediji gan Krievijā, gan ārpus tās, vienlaikus novēršot draudus drošībai un sabiedriskajai kārtībai ES.

ES ir visstingrākajā veidā nosodījusi Krievijas nelikumīgo, neprovocēto un nepamatoto agresijas karu pret Ukrainu, kā arī tās uzbrukumus civiliedzīvotājiem un civilajai infrastruktūrai. Tā aicina nekavējoties un bez nosacījumiem izvest visu Krievijas karaspēku no visas Ukrainas teritorijas tās starptautiski atzītajās robežās. Tā ir norādījusi, ka šis agresijas karš ir klajš un nepārprotams ANO Statūtu un starptautisko tiesību pamatprincipu pārkāpums un ka par to pilnībā ir atbildīga Krievijas Federācija. Eiropadomes priekšsēdētājs Šarls Mišels arī uzsvēra tā ietekmi uz pasaules kārtību, 2022. gada 1. martā paziņojot: "Tas nav uzbrukums tikai Ukrainai. Uzbrukums vērsts arī pret starptautiskajām tiesībām, uz noteikumiem balstītu starptautisko kārtību, demokrātiju un cilvēka cieņu. Tas ir klaji neslēpts ģeopolitiskais terorisms." Turklāt ES līderi ir uzsvēruši, ka Krievija, Baltkrievija un visi tie, kas ir atbildīgi par kara noziegumiem un citiem vissmagākajiem noziegumiem, par savu rīcību tiks saukti pie

atbildības saskaņā ar starptautiskajām tiesībām. ES ir arī nosodījusi to, ka Krievija karā pret Ukrainu par ieroci izmanto pārtiku un tādējādi Krievija ir izraisījusi globālo pārtikas nodrošinājuma krīzi. ES arī uzskatīja, ka viltus referendumu, ko Krievija 2022. gada septembrī rīkoja uz laiku okupētajās Ukrainas teritorijās, ir nelikumīgi un nelegitīmi, un stingri noraidīja šo Krievijas mēģinājumu leģitimizēt vai normalizēt savu nelikumīgo militāro kontroli un mēģinājumu anektēt Ukrainas teritoriju daļas.

Reaģējot uz Krievijas iebrukumu, ES dalībvalstis ciešā sadarbībā ar partneriem, tostarp Amerikas Savienotajām Valstīm, Apvienoto Karalisti, Kanādu, Austrāliju un Japānu, ātri pieņēma nepieredzēti stingras sankcijas. Kopš 2022. gada 24. februāra ES ir masveidā paplašinājusi ierobežojošos nozaru pasākumus, izmantojot [13 secīgas sankciju paketes](#) (līdz 2024. gada aprīlim), un ir pievienojusi sankciju sarakstam ievērojamu skaitu personu un vienību nolūkā vēl vairāk pastiprināt spiedienu uz Krieviju, lai tā izbeigtu karu. Ierobežojošie pasākumi ir paredzēti, lai vājinātu Krievijas ekonomikas bāzi, liedzot tai piekļuvi kritiski svarīgām tehnoloģijām un tirgiem un būtiski ierobežojot tās spēju karot. Tiek apspriesta 14. sankciju pakete.

Tas, ka strauji cita pēc citas sekoja 13 [ES sankciju paketes](#) (kas jau ir nosaukts par "sankciju revolūciju"), ir vainagojies ar nepieredzētu pasākumu kopumu, kas mērķtiecīgi vērsti pret galvenajām Krievijas ekonomikas nozarēm un šīs valsts politisko eliti. [Katru pakete](#) ir pakāpeniski grozījusi un paplašinājusi kopš 2014. gada pieņemto sankciju režīmu darbības jomu, pievienojot jaunu režīmu, kas aizliedz importēt Eiropas Savienībā preces, kuru izcelsme ir nelikumīgi anektētās Doņeckas, Luhanskas, Hersonas un Zaporīžjas teritorijās. Ir paredzēts, ka sankciju paketēm būs smagas sekas un tālejoša ietekme finanšu, enerģijas, transporta un gaisa telpas, tehnoloģiju, konsultāciju, apraides, kā arī metāla, luksusa un citu preču nozarēs. Eksporta un importa ierobežojumi aptver [vairāk nekā 50 % no ES un Krievijas tirdzniecības apjoma pirms kara](#).

Papildus individuālajām un ekonomiskajām sankcijām vēlāk tika noteiktas arī vairākas diplomātiskās sankcijas, tostarp apturēts atvieglotais vīzu režīms starp ES un Krieviju. Kopā ar citiem PTO locekļiem ES vienojās atteikt ES tirgos vislielākās labvēlības režīmu Krievijas produktiem un pakalpojumiem.

2024. gada aprīļa beigās sankciju sarakstos ir iekļautas vairāk nekā 2100 personas un vienības. To personu vidū, kurām tiek piemērotas sankcijas, ir Krievijas Federācijas prezidents Vladimirs Putins, Krievijas ārlietu ministrs Sergejs Lavrovs, 351 Valsts domes deputāts, kas atbalstīja uz laiku okupēto Doņeckas un Luhanskas reģionu teritoriju atzīšanu, augsta ranga amatpersonas un militārpersonas, dezinformācijas darbībā iesaistītas personas, tie, kas ir atbildīgi par raķešu uzbrukumiem civiliedzīvotājiem, kritiskajai civilajai infrastruktūrai un Ukrainas bērnu nolaupīšanu un tai sekojošu nelikumīgu adopciju, kā arī daudzi citi. Sankciju sarakstā tika iekļauti vairāki algotņu organizācijas "Vāgnera grupa" augsta ranga locekļi. 2023. gada jūnijā Padome [noteica \(individuālas\) sankcijas deviņām personām](#) par Krievijas opozīcijas politiķa, demokrātijas aktīvista un Kremļa kritizētāja Vladimira Kara-Murzas notiesāšanu, piespriežot 25 gadu cietumsodu, pamatojoties uz politiski motivētām apsūdzībām un nepatiesiem apgalvojumiem. Vēlāk sankciju sarakstā tika iekļautas arī Krievijas ieslodzījuma vietu un tiesu iestāžu amatpersonas, kas saistītas ar Alekseja Navaļņija nāvi.

Līdztekus plašām sankcijām ES arī pastiprināja cīņu pret šo sankciju apiešanu no Krievijas puses. Lai novērstu to, ka ar eksportu caur trešām valstīm tiek vājināta ES sankciju efektivitāte, ES ieviesa jaunus pasākumus, lai nepieļautu, ka tiek apieti tās aizliegumi konkrētām precēm un tehnoloģijai, proti, divējāda lietojuma precēm, kritiskajiem komponentiem un progresīvām tehnoloģijām.

Turklāt ierobežojošo pasākumu pārkāpšana tika iekļauta "ES noziegumu jomu" sarakstā un Padome 2023. gada 9. jūnijā vienojās ieviest ES sankciju pārkāpšanas atzīšanu par noziedzīgiem nodarījumiem, noteikt sodus par tiem un atvieglot izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un sodīšanu par sankciju pārkāpšanu visā ES.

2022. gada septembrī ES dalībvalstis pilnībā [apturēja](#) 2007. gada ES un Krievijas nolīgumu par vīzu atvieglotu izsniegšanu, savukārt Komisija pieņēma [pamatnostādni](#), lai nodrošinātu, ka šī apturēšana negatīvi neietekmē tos, kuriem nepieciešama aizsardzība, un cilvēkus, kas ceļo uz ES ar būtiskiem mērķiem, piemēram, žurnālistus, disidentus un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus.

Atriebjoties par ES un citām starptautiskajām sankcijām, kas noteiktas pret Krieviju pēc tās iebrukuma Ukrainā 2022. gada februārī, Krievijas valdība publicēja "nedraudzīgo" ārvalstu sarakstu, kurā iekļautas ES dalībvalstis, Apvienotā Karaliste, ASV un citas valstis ar pret Krieviju vērstu sankciju sistēmu. Šo valstu iedzīvotājiem tagad tiek piemērota arvien sarežģītāka pretsankciju sistēma, kas ietekmē dažādus uzņēmējdarbības un finanšu darījumus saiknēs ar Krieviju. 2022. gada 31. martā Krievijas iestādes arī nolēma ievērojami paplašināt savu stop-list sarakstu un tajā iekļaut "ES augstāko vadību, vairākus Eiropas komisārus un ES militāro struktūru vadītājus, kā arī ievērojamu vairākumu Eiropas Parlamenta deputātu", liedzot viņiem tiesības iekļūt Krievijas teritorijā. Šis saraksts nav oficiāli publicēts, un tas izslēdz jebkādu iespēju iesniegt pārsūdzību tiesā – pretēji ES noteiktajam ceļošanas aizliegumam. Krievijas melnajā sarakstā ir iekļautas arī augsta līmeņa amatpersonas no dažu ES dalībvalstu valdībām un valstu parlamentu deputāti, kā arī sabiedrības un mediju pārstāvji.

Ņemot vērā, ka neprovocētais un nepamatotais Krievijas iebrukums Ukrainā ir klajš starptautisko tiesību un ANO Statūtu principu pārkāpums, ES atbalsta Ukrainas un starptautiskos centienus nodrošināt saukšanu pie atbildības par kara noziegumiem, citiem smagiem noziegumiem, tostarp agresijas noziegumiem, kā arī par nodarīto milzīgo kaitējumu. Eiropas Komisija, turpinot atbalstīt Starptautiskās Krimināltiesas darbu, norādīja uz gatavību sadarboties ar starptautisko sabiedrību, lai izveidotu ad hoc īpašu starptautisku tribunālu, lai izmeklētu Krievijas agresijas noziegumus pret Ukrainu, ko izdarījusi Krievijas Federācijas un tās sabiedroto, jo īpaši Baltkrievijas, politiskā un militārā vadība, un sauktu pie atbildības par tiem. 2023. gada maijā Eurojust saņēma jaunas pilnvaras saglabāt, analizēt un uzglabāt pierādījumus, lai atvieglotu Ukrainas teritorijā pastrādātu kara noziegumu, genocīda un noziegumu pret cilvēci vēlāku izmeklēšanu. 2023. gada jūlijā Eurojust tika izveidots Starptautiskais centrs kriminālvajāšanai par agresijas noziegumu pret Ukrainu (ICPA), un tajā piedalās ES kopējās izmeklēšanas grupas locekļi.

Eiropas Komisija – sadarbībā ar starptautiskajiem partneriem un saskaņā ar ES un starptautiskajām tiesībām – arī pēta veidus, kā izmantot iesaldētos Krievijas aktīvus Ukrainas atveseļošanai un atjaunošanai. Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā G7 valstīs ir

tikuši iesaldēti Krievijas centrālās bankas aktīvi 260 miljardu EUR apmērā, no kuriem divas trešdaļas tiek turēti ES. 2024. gada jūnijā G7 samitā tiks apspriests, kā koordinēt starptautisko partneru politikas pieejas.

Tagad dalībvalstis saskaņā ar Eiropadomes vienošanos apspriež iespēju izmantot ārkārtas ieņēmumus, kas izriet no Krievijas centrālās bankas aktīviem, kuri ir iesaldēti ES. 2024. gada 12. februārī Padome pieņēma [tiesisko regulējumu šīs negaidītās papildu peļņas atlikšanai](#). 18. martā tika piedāvāts otrs priekšlikums – 90 % no šiem ieņēmumiem piešķirt Eiropas Miera mehānismam, lai palielinātu militāro atbalstu Ukrainai, un 10 % veltīt atjaunošanas vajadzību apmierināšanai un Ukrainas aizsardzības rūpniecības spēju atbalstam. Pagaidām vēl nav panākta vienošanās, bet ir ziņots par progresu.

Esot pie varas Vladimiram Putinam, jo īpaši no 2012. gada, individuālās un kolektīvās rīcības iespējas ir pakāpeniski, bet sistemātiski samazinājušās, kas valstī tiek panākts, ar tiesību aktiem nosakot ierobežojumus un mērķtiecīgi iebiedējot kritizētājus. Gadu gaitā Krievijas iestādes ir ieviesušas plašus juridiskus ierobežojumus attiecībā uz "ārvalstu aģentiem" un "nevēlamām" un "ekstrēmistu" organizācijām, vēršoties pret simtiem nevalstisko organizāciju (NVO), vienlaikus ir ievērojami palielinājusies plašsaziņas līdzekļu, interneta un sociālo mediju cenzūra. Arvien vairāk pilsoniskās sabiedrības dalībnieku, cilvēktiesību aizstāvju un neatkarīgo žurnālistu ir atzīti par "ārvalstu aģentiem", vajāti un ieslodzīti, ir slēgtas cilvēktiesību organizācijas un ir ierobežota vārda brīvība un miermīlīgas pulcēšanās un biedrošanās brīvība. Notiek mērķtiecīga vēršanās arī pret pētniecisko un datu žurnālistiku, vienlaikus tie mediji, kurus kontrolē valsts, neatlaidīgi kultivē "aplenktā cietokšņa", kuram uzbrūk "kolektīvie Rietumi", tēlu. Turklāt 2016. gada un 2021. gada parlamenta vēlēšanas un reģionālā līmeņa un vietējo pašvaldību vēlēšanas 2022. gada septembrī tika rīkotas politisku ierobežojumu un mediju ierobežošanas vidē, un ar ievērojamu pārsvaru uzvarēja Putina partija "Vienotā Krievija". Vēlēšanu novērotāji (līdz 2016. gadam) un neatkarīgie mediji konstatēja, ka vēlēšanas joprojām neatbilst starptautiskajiem standartiem un tās aptumšo krāpšana, mobilizēšana darbavietās, sistemātiska opozīcijas atstumšana un citi pārkāpumi. 2023. gada septembrī Krievijas Federācija rīkoja reģionālas vēlēšanas, tostarp okupētajās Ukrainas teritorijās, kuras [ES nosodīja un uzskata par nelikumīgām un nelegitīmām](#). [Eksperti atzīmēja](#), ka tās ir [vēl negodīgākas un nebrīvākas](#) nekā iepriekšējās vēlēšanas. Krievijas pilsoņu vēlēšanu tiesības ir pasliktinājušās tiktāl, ka var uzskatīt, ka šajās vēlēšanās nav nekādu patiesas demokrātijas principu.

Saņēmis prezidenta amata pilnvaras ceturtajam termiņam šajā amatā 2018. gadā, Vladimirs Putins 2020. gadā organizēja konstitucionālos grozījumus, kas ļauj viņam palikt pie varas arī pēc 2024. gada (teorētiski – līdz 2036. gadam). 2024. gada martā Vladimirs Putins ieguva prezidenta amata pilnvaras uz piekto termiņu, saņemot 87,28 % balsu vēlēšanās, kurās vēlētāju aktivitāte bija 77,44 % balsstiesīgo vēlētāju un kuras tika uzskatītas par nedemokrātiskām. Šīs prezidenta "vēlēšanas" notika 15.–17. martā milzīgu ierobežojumu apstākļos un pastāvot spēcīgai propagandai. ES izdeva [paziņojumu](#), atkārtoti uzsverot, ka tā neatzīs un nekad neatzīs ne šo tā saukto "vēlēšanu" rīkošanu Ukrainas teritorijās, ne to rezultātus. Savienības Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos / Komisijas priekšsēdētājas vietnieks (AP/PV) Žuzeps Borels paziņoja, ka vēlēšanas ir balstītas uz represīviem likumiem, ko raksturo ticamas sāncensības un neatkarīgu mediju trūkums, politiskās opozīcijas līderu,

pilsoniskās sabiedrības pārstāvju un žurnālistu patvaļīga aizturēšana un vajāšana, kā arī to vēl aptumšoja [Krievijas opozīcijas līdera un Saharova balvas laureāta Alekseja Navaļņija pēkšņā nāve](#) apcietinājumā vienā no Krievijas soda kolonijām ar smagāko režīmu. Debatēs Eiropas Parlamentā 2024. gada 10. aprīlī [Ž. Borels paziņoja](#), ka šādā vidē tās nevar saukt par "vēlēšanām". Turklāt jau otro reizi pēc kārtas Eiropas Drošības un sadarbības organizācijai (EDSO) nebija iespējams novērot vēlēšanas valstī (pēc 2021. gada parlamenta vēlēšanām).

Pēc tam, kad, esot pie varas Vladimiram Putinam, desmit gadus bija vērojama sabiedriskās sfēras sašaurināšanās, sākās jauna iekšzemes politisko represiju spirāle pēc Alekseja Navaļņija atgriešanās Krievijā 2021. gada janvārī, un tā ir krasi pieaugusi kopš Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā sākuma 2022. gada februārī. Jebkādai opozīcijai vai novirzei no oficiālās notikumu versijas piemēro sankcijas, un kritiskās balsis sabiedrībā tiek vēl vairāk kriminalizētas. [EIU demokrātijas indeksā 2023. gadā](#) Krievija tiek raksturota kā "autoritārs režīms", ierindojot to 144. vietā 167 valstu sarakstā, zemāk par Nikaragvu, Venecuēlu un Nigēru. Krievijas mediju brīvības vērtējums [pasaules preses brīvības indeksā](#) pēc tās iebrukuma Ukrainā ir noslīdējis par deviņām vietām, ieņemot 167. vietu no 180, un situācija tiek raksturota kā "ļoti nopietna". ANO īpašā referente par cilvēktiesību stāvokli Krievijas Federācijā Marijana Kacarova vairākkārt ir uzsvērusi, ka cilvēktiesību situācija Krievijā kopš iebrukuma Ukrainā ir ievērojami pasliktinājusies, sistemātiski apspiežot pilsoniskās un politiskās tiesības.

Kopš 2022. gada 24. februāra Krievijā ir tikuši aizturēti 20 000 pretkara protestētāju, un saskaņā ar ["OVD-Info"](#) sniegto informāciju pašlaik ir vairāk nekā 1000 politieslodzīto. ES ir nosodījusi to, ka NVO, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, cilvēktiesību aizstāvji un neatkarīgie žurnālisti gan Krievijā, gan ārpus tās tiek sistemātiski apspiesti, un turpina atbalstīt tos krievus, kuri uzstājas vai protestē pret karu Ukrainā. ES ir atkārtoti apliecinājusi, ka solidarizējas ar Vladimīru Kara-Murzu, Alekseju Navaļņiju, Ilju Jašinu, Oļegu Orlovu un visiem tiem krieviem, kuri ir tikuši kriminālvajāti, ieslodzīti vai iebiedēti par to, ka viņi turpina cīņu par cilvēktiesībām un stāsta patiesību par nelikumīgajām režīma darbībām.

SPĒKĀ ESOŠIE NOLĪGUMI

ES un Krievijas attiecību juridiskais pamats ir 1994. gada jūnija PSN. Sākotnēji PSN bija spēkā 10 gadus, un tas katru gadu tiek automātiski pagarināts. Tajā ir izvirzīti kopīgie pamatmērķi un noteikta divpusējo kontaktu institucionālā struktūra – cita starpā regulāras apspriedes cilvēktiesību jomā un augstākā līmeņa sanāksmes prezidentu līmenī divreiz gadā – kas pašlaik ir iesaldētas.

ES un Krievija 2003. gada Sanktpēterburgas samitā nostiprināja savu sadarbību, izveidojot četras "kopējās telpas" – ekonomikas telpu, brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, ārējās drošības telpu un pētniecības, izglītības un kultūras telpu. Reģionālā līmenī 2007. gadā ES un Krievija, kā arī Norvēģija un Islande izveidoja jaunās Ziemeļu dimensijas politiku, īpašu uzmanību pievēršot pārrobežu sadarbībai Baltijas un Barenca jūras reģionā. 2008. gada jūlijā tika sāktas sarunas par jaunu ES un Krievijas nolīgumu, kurā tika paredzēts ietvert "juridiski saistošas apņemšanās" tādās jomās kā politiskais dialogs, tiesiskums, brīvība, drošība, ekonomiskā sadarbība, pētniecība, izglītība, kultūra, tirdzniecība, investīcijas un enerģētika. 2010. gadā

tika sākta "Partnerība modernizācijai". 2011. gadā tika pabeigtas sarunas par vīzu režīma atvieglošanas nolīgumu. Tomēr Krievijas intervence Krimā noveda pie visu šo sarunu un procesu apturēšanas. 2014. gadā Eiropadome iesaldēja sadarbību ar Krieviju (izņemot pārrobežu sadarbību un cilvēku savstarpējos kontaktus), kā arī jaunu ES finansējumu par labu šai valstij, izmantojot starptautiskās finanšu iestādes. Kopš Krievijas nelikumīgās Krimas un Sevastopoles aneksijas 2014. gadā un tās destabilizējošajām darbībām Ukrainas austrumdaļā ES un Krievijas attiecības ir saspringtas. Pēc tam, kad 2022. gada 24. februārī Krievija sāka iebrukumu Ukrainā, tika apturēta tā politiskā, kultūras un zinātnes sadarbība, kas vēl bija saglabājusies.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Eiropas Parlaments apstiprināja PSN 1997. gadā saskaņā ar piekrišanas procedūru.

Parlaments ir pieņēmis virkni rezolūciju par Ukrainu, kurās pausts nosodījums tam, ka Krievija ir nelikumīgi anektējusi Krimu 2014. gadā, un tam, kādu lomu Krievija ieņem Austrumukrainas destabilizācijā. Parlaments [2015. gada jūnijā](#) un [2019. gada martā](#) pieņēma rezolūcijas par stāvokli ES un Krievijas attiecībās, atbalstot ES sankcijas un uzsverot nepieciešamību nodrošināt vērēnīgāku ES finansiālo palīdzību Krievijas pilsoniskajai sabiedrībai un veicināt cilvēku savstarpējos kontaktus, neraugoties uz sarežģītajām attiecībām. 2019. gada rezolūcijā ir paustas nopietnas bažas par Krievijas starptautisko rīcību, jo īpaši Austrumu partnerības valstīs. Rezolūcijā arī tiek kritizēta cilvēktiesību un pamatbrīvību stāvokļa pasliktināšanās Krievijā un tiek ierosināts Krieviju vairs neuzskatīt par ES "stratēģisko partneri". 2021. gada septembrī Parlaments pieņēma [ieteikumu](#) par ES un Krievijas politisko attiecību ievirzi, kurā tika prasīts ES nodrošināt, "lai jebkāda veida tālākā sadarbība ar Kremli būtu atkarīga no tā, vai Kremlis apņemas izbeigta valstī īstenoto agresiju pret saviem iedzīvotājiem, pārtraukt sistēmiskās opozīcijas represijas" un represijas pret politieslodzītajiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, atcelt vai grozīt visus tiesību aktus, kas neatbilst starptautiskajiem standartiem, piemēram, likumus par "ārvalstu aģentiem" un "izbeigt ārējo agresiju pret kaimiņvalstīm". Tajā tiek prasīts ES skaidri definēt sarkanās līnijas un atturēties no sadarbības ar Krieviju, ja vienīgā motivācija ir saglabāt atvērtus dialoga kanālus. Tajā tiek arī aicināts izveidot redzējumu un stratēģiju attiecībā uz to, kādas nākotnē būs ES attiecības ar brīvu, pārtikušu, miermīlīgu un demokrātisku Krieviju.

Pirms 2014. gada Parlaments atbalstīja jauna visaptveroša nolīguma noslēgšanu ar Krieviju, kura pamatā būtu kopīgas vērtības un intereses. Tomēr Parlaments ir atkārtoti paudis nopietnas bažas par cilvēktiesību ievērošanas, tiesiskuma un demokrātijas stāvokli Krievijā, piemēram, par likumiem, kas vērsti pret "LGBTI propagandu", par kriminālatbildības atcelšanu par vardarbību ģimenē bez vainu pastipriņošiem apstākļiem, par vēšanas pret neatkarīgām NVO vai finansējuma saņēmējiem no avotiem ārpus Krievijas utt. Parlaments jo īpaši pauda nosodījumu par vēl nepieredzēta līmeņa cilvēktiesību pārkāpumiem pret Krimas iedzīvotājiem, jo īpaši tatāriem. 2018. gadā Parlaments pieprasīja atbrīvot ukraiņu kinorežisoru Oļegu Sencovu, kurš iestājās pret nelikumīgo Krimas aneksiju, un piešķīra viņam Saharova balvu. O. Sencova atbrīvošana notika 2019. gadā kā daļa no ieslodzīto apmaiņas starp Krieviju un Ukrainu. Parlaments stingri nosodīja Alekseja Navalņija slepkavības mēģinājumu 2020. gadā.

Kopš sākās Krievijas agresīvais karš pret Ukrainu, Parlaments ir pieņēmis vairākas rezolūcijas, nosodot Krievijas agresiju un pirms tās izdarītos noziegumus, un pauda

nelokāmu atbalstu Ukrainas neatkarībai, suverenitātei un teritoriālajai integritātei tās starptautiski atzītajās robežās.

Laikā pēc Krievijas plaša mēroga iebrukuma Ukrainā [Eiropas Parlaments ir nelokāmi atbalstījis stingras un efektīvas ES sankcijas](#) kā galveno instrumentu attiecībā pret Krievijas Federāciju, Baltkrieviju un Krievijas Federācijas sabiedrotajiem. Tas ir aicinājis konfiscēt ES iesaldētos Krievijas aktīvus un tos izmantot, lai palīdzētu veikt Ukrainas atjaunošanu un sniegt kompensāciju Krievijas agresijas upuriem. Attiecībā uz sadarbību sankciju jomā visā pasaulē Eiropas Parlaments ir aicinājis partnerus pieskaņoties šīm sankcijām un pauž bažas par to, ka vairākas trešās valstis sadarbojas ar Krieviju, lai palīdzētu tai apiet sankcijas.

[2022. gada 23. novembra rezolūcijā](#) Parlaments atzina Krieviju par valsti, kas atbalsta terorismu, un valsti, kas izmanto terorisma līdzekļus, un aicināja starptautisko sabiedrību būt vienotai, nosakot atbildību par kara noziegumiem, noziegumiem pret cilvēci un agresijas noziegumiem. Parlaments vairākās rezolūcijās ir prasījis saukt pie atbildības prezidentu Putinu, citus Krievijas vadītājus un viņu Baltkrievijas sabiedrotos par agresijas noziegumu, ko tie izdarījuši. Parlaments [2023. gada 19. janvāra rezolūcijā](#) atbalsta īpaša starptautiska tribunāla izveidi, lai sauktu pie atbildības par Krievijas Federācijas un tās sabiedroto, jo īpaši Baltkrievijas, politiskās un militārās vadības pastrādāto agresiju pret Ukrainu. Tas arī pilnībā atbalsta Starptautiskās Krimināltiesas (SKT) prokurora pašlaik veikto izmeklēšanu par situāciju Ukrainā un iespējamiem kara noziegumiem, noziegumiem pret cilvēci un genocīdu. Kad 2023. gada martā tika paziņots, ka ir izdoti Starptautiskās Krimināltiesas apcietināšanas orderi attiecībā uz Vladimiru Putinu un bērnu tiesību komisāri Krievijas prezidenta administrācijā Mariju Ļvovu-Belovu sakarā ar Ukrainas bērnu nelikumīgu deportāciju uz Krievijas teritoriju, šo lēmumu Eiropas Parlaments atzinīgi novērtēja plenārsēdē.

Savā [2022. gada 8. jūnija ieteikumā "ES ārpolitika, drošības un aizsardzības politika pēc Krievijas agresīvā kara pret Ukrainu"](#) Parlaments mudināja Komisijas priekšsēdētājas vietnieku un ES Augsto pārstāvi ārlietās un drošības politikas jautājumos Žuzepu Borelu īstenot holistisku pieeju attiecībā uz Krievijas Federāciju un atteikties no jebkādas selektīvas iesaistes ar Maskavu, ņemot vērā Krievijas politiskās elites organizētās un Krievijas karaspēka, viņu pilnvaroto un algotņu pastrādātās zvērības un kara noziegumus Ukrainā un citur.

Parlaments [2023. gada 16. februāra rezolūcijā](#) atzina, ka Krievijas agresīvais karš ir būtiski mainījis ģeopolitisko situāciju Eiropā, un tādēļ aicināja ES pieņemt izlēmīgus, drosmīgus un visaptverošus politiskos un drošības un finanšu jomas lēmumus un turpināt Krievijas Federācijas starptautisko izolāciju.

Tajā pašā laikā Parlaments arī uzskata, ka Komisijai, Eiropas Ārējās darbības dienestam un dalībvalstīm būtu jāsvērt, kā nākotnē sadarboties ar Krieviju un kā palīdzēt tai sekmīgi pāriet no autoritāra režīma uz demokrātisku valsti, kas atsakās no revizionistiskas un imperiālistiskas politikas, kā norādīts [2022. gada 6. oktobra rezolūcijā](#).

Vēl pirms bija sācies agresijas karš, Parlaments jau gadiem ilgi nosodīja Krievijas režīma veiktās represijas valstī un to, ka aizvien vairāk pasliktinās cilvēktiesību situācija valstī. Kad Krievija sāka agresijas karu pret Ukrainu, Parlaments atkārtoti puda visstingrāko nosodījumu, jo īpaši par stingrajiem ierobežojumiem attiecībā uz uzskatu

un vārda brīvību, tiesībām uz miermīlīgu pulcēšanos un biedrošanās brīvību, kā arī par sistemātiskajām represijām pret pilsoniskās sabiedrības organizācijām, cilvēktiesību aizstāvjiem, neatkarīgajiem medijiem, juristiem un politisko opozīciju. Parlaments arī pauda nožēlu par Krievijas plaši represīvajiem tiesību aktiem, tostarp likumu par "ārvalstu aģentiem" un "nevēlamām organizācijām", izmaiņām Kriminālkodeksā un Plašsaziņas līdzekļu likumu, ko izmanto, lai tiesās vajātu cilvēkus ar atšķirīgiem viedokļiem gan pašā valstī, gan ārvalstīs un apdraudētu neatkarīgos medijus. Turklāt tas ir nosodījis nepārtraukto un pieaugošo cenzūru Krievijā.

Jo īpaši Parlaments ir atkārtoti nosodījis Krieviju par Alekseja Navaļņija notiesāšanu, kuram 2021. gadā tika piešķirta [Eiropas Parlamenta Saharova balva](#). Tā kā turpinājās aktivistu aresti un ieslodzīšana, Parlaments pieņēma divas rezolūcijas – attiecīgi [2022. gada 7. aprīlī](#) un [2023. gada 20. aprīlī](#) –, kurās nosodīja pieaugošās represijas Krievijā, jo īpaši Vladimira Kara-Murzas lietā un Alekseja Navaļņija lietā. Kampanjas "Brīvību Navaļņijam" ietvaros Parlaments 2023. gada jūnijā Briselē pie Parlamenta ēkas uzstādīja soda kameras (SHIZO), kurā Aleksejs Navaļņijs tobrīd izcieta 9,5 gadu cietumsodu, pilna mēroga kopiju. Šis pasākums tika rīkots Demokrātijas atbalsta un vēlēšanu koordinācijas grupas (DEG) pasākumu ietvaros, un tā mērķis bija vērst uzmanību uz Alekseja Navaļņija smago stāvokli un informēt sabiedrību par represijām pret politisko opozīciju Krievijā. Pēc Alekseja Navaļņija pēkšņās nāves Parlaments 2024. gada 29. februārī pieņēma [rezolūciju](#), kurā kvalificēja to par slepkavību, par kuru krimināltiesiski un politiski ir atbildīga Krievijas valdība un personiski Vladimirs Putins. Parlaments aicināja AP/PV Žuzepu Borelu un dalībvalstis saukt pie atbildības Krievijas politisko vadību un amatpersonas un noteikt sankcijas tiem, kuri ir iesaistīti tiesas prāvās pret A. Navaļņiju un saistīti ar viņa notiesāšanu, ieslodzīšanu cietumā un ieslodzījuma apstākļiem. Tas vēlreiz nosodīja Krievijas režīma īstenoto cilvēktiesību pārkāpumu eskalāciju.

Savā [2023. gada 5. oktobra rezolūcijā Parlaments pauda bažas par Zarema Musaeva](#), cilvēktiesību aizstāvi no Čečenijas. Parlaments arī ir konsekventi paudis stingru nosodījumu par cilvēktiesību pārkāpumiem Čečenijā.

Parlaments ir paudis solidaritāti un atbalstu Krievijas un Baltkrievijas tautai, kas protestē pret Krievijas agresīvo karu pret Ukrainu, un ir pieprasījis ES dalībvalstīm aizsargāt Krievijas un Baltkrievijas valstspiederīgos, kurus vajā par to, ka viņi iestājas pret karu, kā arī Krievijas un Baltkrievijas dezertierus un tos, kas pauž iebildumus pārliecības dēļ, un piešķirt viņiem patvērumu. Tas ir arī aicinājis ES iestādes sadarboties ar Krievijas demokrātiskajiem līderiem un pilsonisko sabiedrību un atbalsta Krievijas demokrātijas centra izveidi, ko uzturētu Eiropas Parlaments. Eiropas Parlamenta priekšsēdētāja 2022. gadā tikās ar dažiem Krievijas opozīcijas pārstāvjiem, un Cilvēktiesību apakškomiteja regulāri apmainās ar viedokļiem ar Krievijas neatkarīgajiem žurnālistiem, pilsonisko sabiedrību un opozīcijas pārstāvjiem. 2023. gada 5. un 6. jūnijā atsevišķi EP deputāti arī organizēja apaļā galda diskusiju par demokrātiskas Krievijas nākotni, un tajā piedalījās ES iestāžu pārstāvji, EP deputāti un nozīmīgi pārstāvji no visiem Krievijas brīvo mediju un politiskās opozīcijas atzariem.

2024. gada 25. aprīlī, pirms savas darbības beigām, [Parlaments rīkoja svarīgu balsojumu, kurā lēma, ka tā sauktās prezidenta vēlēšanas Krievijā no 15. līdz 17. martam bija nelegitīmas un nedemokrātiskas, un](#) nepārprotami nosodīja nelikumīgās tā sauktās vēlēšanas, kas tika rīkotas uz laiku okupētajās Ukrainas teritorijās. Parlaments arī

mudināja ES dalībvalstis un starptautisko sabiedrību neatzīt prezidenta vēlēšanu iznākumu par leģitīmu, jo tās nebija brīvas un godīgas un neatbilda elementāriem starptautiskajiem vēlēšanu standartiem, un tādējādi tām trūkst demokrātiskās leģitimitātes.

2024. gada 14. februārī DEG un Eiropas Parlamenta Delegācija attiecībām ar Krieviju kopīgi [rīkoja konferenci](#), kurā tika uzaicināti Krievijas opozīcijas pārstāvji un cilvēktiesību juristi, lai diskutētu par šo prezidenta vēlēšanu nozīmi.

Attiecības ar Krievijas likumdevējiem tika galvenokārt izstrādātas parlamentārās sadarbības komitejā (PSK) – starpparlamentu forumā, ko izveidoja ar ES un Krievijas PSN. Laikposmā no 1997. līdz 2014. gadam PSK darbojās kā stabila platforma sadarbībai attīstības jomā un dialogam starp delegācijām no Parlamenta un Krievijas Federālās asamblejas. Tomēr kopš 2014. gada marta Parlaments ir pārtraucis šīs starpparlamentārās sanāksmes saskaņā ar ES ierobežojošajiem pasākumiem, ko veic, reaģējot uz krīzi Ukrainā. Tomēr Parlamenta delegācija ES un Krievijas parlamentārās sadarbības komitejā turpina regulāri tikties, lai analizētu un rīkotu debates par Krievijas agresīvā kara pret Ukrainu ietekmi uz pasauli un iekšzemes mērogā un jo īpaši par Krievijas varas iestāžu pastiprinātajām represijām pret Krievijas pilsonisko sabiedrību. Šajā sakarā delegācija regulāri rīko viedokļu apmaiņu ar pārstāvjiem no Krievijas opozīcijas, cilvēktiesību aizstāvjiem, pilsoniskās sabiedrības, nevalstiskajām organizācijām un neatkarīgajiem žurnālistiem, kā arī ar starptautiskajiem ekspertiem.

Krievija kopš 1999. gada nav aicinājusi Parlamentu novērot vēlēšanas.

Vanessa Cuevas Herman

04/2024